

REFERENCES

1. Kovalev, V.N. and Romanusha, Yu.V. (2009), "The Economic Role and Classification of the Methods of Managing Modern Businesses and their Staff", *Nauchnye trudy Donetskogo natsionalnogo tekhnicheskogo universiteta. Seriya: ekonomicheskaya*, Iss. 36-2, pp. 70-76.
2. Yakovleva, Yu.V. (2011), "Systematization of classification signs of ground of priority of management methods by enterprises and personnel", *Visnyk Donetskogo universitetu ekonomiki ta prava*, no. 1, pp. 105-109.
3. Shalanov, N.V. (2006), *Sistemny analiz. Uchebnoe posobie* [Analysis of the systems. Tutorial], NGI, Novosibirsk, Russia.
4. Istratova, O.N. and Eksakusto, V. (2007), *Spravochnik psikhologa-konsultanta organizatsii* [Reference book of psychologist-consultant of organization], 2nd ed., Feniks, Rostov-on-Don, Russia.

УДК 65.012.8

АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Ляшенко О.М., аспірант

*Запорізький національний університет**Україна, 69600, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66*

lenalya83@gmail.com

У статті наведено основні етапи еволюційного розвитку наукових поглядів на визначення поняття економічної безпеки підприємства. Розглянуті існуючі основні наукові підходи до визначення терміна «економічна безпека підприємства»: стратегічний, ресурсно-функціональний, комплексний, ринковий, дедуктивний, системний, кримінальний, силовий, гармонізаційний. Зазначено, що найбільш популярним серед вчених є стратегічний підхід. Визначено провідні ідеї та головні недоліки існуючих наукових підходів. Наведено перелік представників кожного з розглянутих підходів. Особливу увагу приділено розгляду власного трактування терміна «економічна безпека підприємства» основними науковцями, що є прибічниками того чи іншого підходу. Запропоновано додати до існуючих класифікацій два нові підходи – ієрархічний та узагальнюючий. Пропонується до представників ієрархічного підходу віднести авторів, що під економічною безпекою підприємства розуміють, в першу чергу, складову загальнонаціональної економічної безпеки. Запропоновано до представників узагальнюючого наукового підходу віднести дослідників, які під економічною безпекою підприємства визначають поняття досить широкого спектру та поєднують точки зору одразу по кільком або по всім існуючим підходам. Відмічено кілька менш розповсюджених варіантів класифікації наукових підходів до визначення економічної безпеки підприємства: економічна безпека як певний стан або комплекс певних заходів, а також класифікація залежно від об'єктів впливу або цілей, які досягаються в результаті. Надано власне визначення економічної безпеки підприємства, згідно з яким під економічною безпекою підприємства доцільно розуміти стан захищеності діяльності підприємства від усіх можливих видів потенційних загроз, який досягається за рахунок найбільш оптимального використання його ресурсів, і забезпечує ефективне функціонування підприємства в умовах існуючого конкурентного середовища, незважаючи на мінливі фактори зовнішнього оточення.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, стан ресурсів підприємства, зовнішні загрози, внутрішні загрози, сучасні підходи до визначення сутності економічної безпеки.

Ляшенко Е.Н. АНАЛИТИЧЕСКИЙ ОБЗОР СОВРЕМЕННЫХ ПОДХОДОВ К ОПРЕДЕЛЕНИЮ СУЩНОСТИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ / *Запорожский национальный университет, Украина*

В статье приведены основные этапы эволюционного развития научных взглядов на определение понятия экономической безопасности предприятия. Рассмотрены существующие основные научные подходы к определению термина «экономическая безопасность предприятия»: стратегический, ресурсно-функциональный, комплексный, рыночный, дедуктивный, системный, криминальный, силовой, гармонизационный. Отмечено, что наиболее популярным среди ученых

выступает стратегический подход. Определены ведущие идеи и главные недостатки существующих научных подходов. Приведен перечень представителей каждого из рассмотренных подходов. Особое внимание уделено рассмотрению собственной трактовки термина «экономическая безопасность предприятия» основными учеными, которые являются сторонниками того или иного подхода. Предложено добавить к существующим классификациям два новых подхода – иерархический и обобщающий. Предлагается к представителям иерархического подхода отнести авторов, которые под экономической безопасностью предприятия понимают, в первую очередь, составляющую общенациональной экономической безопасности. Предложено к представителям обобщающего научного подхода отнести исследователей, которые под экономической безопасностью предприятия определяют понятие довольно широкого спектра и сочетают точки зрения, присущие нескольким или всем существующим подходам. Отмечено несколько менее распространенных вариантов классификации научных подходов к определению экономической безопасности предприятия: экономическая безопасность в качестве определенного состояния или в качестве комплекса определенных мероприятий, а также классификация в зависимости от объектов воздействия или целей, которые достигаются в результате. Изложено собственное определение экономической безопасности предприятия, согласно которому под экономической безопасностью предприятия целесообразно понимать состояние защищенности деятельности предприятия от всех возможных видов потенциальных угроз, которое достигается за счет наиболее оптимального использования его ресурсов, и обеспечивает эффективное функционирование предприятия в условиях существующей конкурентной среды, несмотря на меняющиеся факторы внешнего окружения.

Ключевые слова: экономическая безопасность предприятия, состояние ресурсов предприятия, внешние угрозы, внутренние угрозы, современные подходы к определению сущности экономической безопасности.

Lyashenko O.M. ANALYTICAL REVIEW OF MODERN APPROACHES TO THE DEFINITION OF ECONOMIC SECURITY / *Zaporizhzhya National University, Ukraine*

The article describes the main stages of evolution of scientific views on the definition of economic security. The existing today basic scientific approaches to the definition of "economic security": strategic, resource-functional, comprehensive, market, deductive, system, criminal, power, harmonization. Noted that the most popular among scientists favor a strategic approach. Identified leading ideas and the main disadvantages of the existing scientific approaches. Is a list of representatives of each of the considered approaches. Particular attention is paid to their own interpretations of the term "economic security" basic scientists who are advocates of a particular approach. Proposed to add to the existing classifications, two new approaches – hierarchical and synthesis. Invited the representatives of the hierarchical approach include authors who under economic security businesses understand, first and foremost component of national economic security. Invited representatives summarizing scientific approach include researchers who are under economic security define the concept of a fairly broad spectrum and combine perspective inherent in some or all of the existing approaches. Noted several less common versions of the classification of scientific approaches to the definition of economic security: economic security as a state or as a set of specific activities as well as the classification of objects depending on the impact or goals to be achieved as a result. Given its own definition of economic security, according to which under economic security advisable to understand the state of security of the enterprise from all possible types of potential threats, which is achieved by the best use of its resources, and ensure the efficient operation of the enterprise under the current competitive environment, despite changing factors of the external environment.

Key words: economic security, enterprise resource condition, external threats, internal threats, modern approaches to the definition of economic security.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Однією з головних передумов ефективного функціонування народного господарства в цілому та окремих суб'єктів господарювання в умовах економічної та суспільно-політичної нестабільності, яка нині має місце в Україні, є розробка та впровадження системи забезпечення економічної безпеки вітчизняних підприємств. Українські підприємства мають адаптуватися до умов, що склалися, і знаходити адекватні рішення певних проблем, що загрожують їх ефективному функціонуванню. Серед вказаних проблем слід відзначити відсутність якісно розробленої законодавчої бази, що регулює всі головні аспекти діяльності підприємств, а також досить часті зміни нормативно-правових актів. Ситуація ускладнюється також відсутністю на підприємствах висококваліфікованих спеціалістів, кризовим станом технологій та виробничого обладнання, гострим дефіцитом оборотних коштів, розривом коопераційних зв'язків,

низьким рівнем виконання договірних зобов'язань, існуючою кризою неплатежів. Така ситуація негативно впливає на економіку та рівень життя населення країни. Тому стабільне функціонування підприємств забезпечує в кінцевому підсумку загальну економічну безпеку всієї країни. Отже, на сьогодні перед більшістю суб'єктів господарювання України постало завдання створення та застосування системи забезпечення своєї економічної безпеки.

Нині багато великих підприємств створюють у своїй структурі спеціальні підрозділи, що забезпечують їх економічну безпеку. Однак ці створювані служби, в переважній своїй більшості, не мають досконалої системи оцінки та забезпечення економічної безпеки та теоретичної бази своєї роботи, що суттєвим чином знижує ефективність їх функціонування. Цей факт є ще одним підтвердженням актуальності обраної теми.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

На сьогодні здійснено багато досліджень стосовно визначення сутності економічної безпеки підприємства. Серед науковців, що приділили достатню увагу зазначеній проблематиці, слід вказати таких, як: Андрощук Г. А., Баранов А. А., Барановський А. І., Бендіков М. А., Ворожко В. П., Гасанов Р. М., Давидов І. Ю., Духов В. С., Єрмошенко М. М., Заргарьян В., Іванов А. В., Ільяшенко С. М., Когут Ю. І., Козаченко Г. В., Крисін А. В., Макогон Ю. В., Мунтіян В. І., Мур А., Низенко Е. І., Пастернак-Таранушенко Г. А., Покропивний С. Ф., Хавронюк М. І., Чернявський А. А., Ярочкін В. І. та багатьох інших. Однак, незважаючи на значний інтерес вітчизняних та зарубіжних вчених і практиків, ще досі не розроблено єдиного підходу до визначення терміна «економічна безпека підприємства», а існуючі підходи відрізняються певними обмеженнями та недоліками.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ

Метою і завданням роботи є вивчення існуючих наукових підходів до визначення сутності економічної безпеки підприємства, розгляд точок зору провідних дослідників на вказану проблематику, аналіз головних недоліків використовуваних підходів, висунення власного авторського підходу до визначення терміна «економічна безпека підприємства».

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Наукові погляди на визначення поняття економічної безпеки підприємства пройшли певну еволюцію. Спочатку термін «економічна безпека підприємства» використовувався в значенні забезпечення умов збереження комерційної таємниці та інших секретів підприємства, тобто в значенні забезпечення захисту певної інформації. Таке тлумачення економічної безпеки було характерним для публікацій початку 90-х років ХХ століття [1, с. 68], до яких належать, наприклад, праці В. Ярочкіна [2] та інших.

Трохи пізніше з'явився інший підхід до тлумачення поняття економічної безпеки підприємства. Цей підхід виник у зв'язку з різким спадом виробництва в Україні, а також у зв'язку зі зміною економічних функцій держави, яка вже не була основним інвестором та споживачем продукції. Згідно з цим підходом, економічна безпека – це такий стан підприємства, який забезпечує здатність протистояти несприятливим зовнішнім впливам.

Тому економічну безпеку підприємства почали розглядати набагато ширше – як можливість забезпечення стійкості підприємства в різноманітних, у тому числі в несприятливих умовах, які створюються в зовнішньому середовищі [1, с. 67-69].

Серед численних наукових напрямків існує навіть наука про економічну безпеку підприємства – екосесент (economic security of enterprise). Екосесент являє собою економічний стан підприємства, стійкий (у межах критичних обмежень) проти зовнішніх і внутрішніх змін фінансово-господарського середовища, не віднесених до

форс-мажорних обставин. При цьому критичні обмеження – це границі змін параметрів екосесенту, перевищення яких спричинює необоротні руйнування його системи [3, с. 3].

На сьогодні існує багато підходів до визначення терміна «економічна безпека підприємства». Використаємо узагальнені результати досліджень, що були здійснені науковцями раніше [4, 5, 6, 7, 8], та всі існуючі на сьогодні наукові підходи до визначення сутності економічної безпеки підприємства, а також перелік прихильників кожного з них, зведемо до таблиці 1.

Таблиця 1 – Сучасні підходи до визначення сутності економічної безпеки підприємства

№	Назва підходу	Провідна ідея	Представники
1	Стратегічний	Стан захищеності від зовнішніх та внутрішніх загроз	В. Гусев, Л. Доленко, В. Дьомін, Б. Кузін, Т. Ковальов, Г. Андрощук, П. Крайнев, Т. Сухорукова, М. Бендіков, Ф. Євдокимов, В. Шликов, А. Могільний, А. Іванов, Т. Гладченко, М. Войнаренко, О. Яременко, А. Ільїн, В. Станкевич, Л. Лобан, О. Молчанова, Т. Алієв, А. Колосов
2	Ресурсно-функціональний	Ефективне використання ресурсів або потенціалу та виділення функціональних складових	А. Олійников, А. Кірієнко, В. Мунтіян, Д. Покалюк, Н. Гічова, М. Фоміна
3	Комплексний	Наявність конкурентних переваг	В. Белокуров, Є. Раздіна, К. Штайльманн, М. Дряхлов, С. Мочерний, І. Кальман, В. Хартманн
4	Ринковий	Ефективне використання ресурсів для забезпечення ринкового розвитку підприємства	Т. Кузенко
5	Дедуктивний	Стан, вільний від неспокою	О. Прокопішина, І. Димова
6	Системний	Забезпечення збереження рівноваги і стійкості	С. Дубецька, Н. Подлужна
7	Кримінальний	Захист проти економічних злочинів	М. Капустін
8	Силовий	Захист комерційної таємниці	В. Ярочкін, А. Шавасв
9	Гармонізаційний	Гармонізація економічних інтересів суб'єктів	І. Зайцева, Г. Козаченко, В. Пономарьов, О. Ляшенко
10	Ієрархічний	Економічна безпека підприємства як частина національної економічної безпеки	Д. Ламберт, Н. Яценко, С. Михайлюк, І. Репешко
11	Узагальнюючий	Врахування та узагальнення провідних ідей більшості підходів	А. Шевелев, О. Шевелева А. Фалович, О. Грунін

Як бачимо, найпоширенішим серед науковців є стратегічний підхід, який передбачає забезпечення достатнього рівня економічної безпеки підприємства за рахунок збереження та нарощування його кадрового та інтелектуального потенціалу, захисту інформації, технологій, капіталу і прибутку, що досягається завдяки системі заходів спеціального правового, економічного, організаційного, інформаційно-технічного і соціального характеру [4, с. 275].

Одним з представників такого підходу є М. Бендіков, який під економічною безпекою суб'єкта господарювання розуміє захищеність його науково-технічного, технологічного, виробничого і кадрового потенціалу від прямих (активних) або непрямих (пасивних) економічних загроз, наприклад, пов'язаних з неефективною науково-промисловою політикою держави або формуванням несприятливого зовнішнього середовища, і здатність до його відтворення [9, с. 22].

Інший автор, Л. Доленко, вважає, що безпека підприємства – це сукупність організаційно-правових, режимно-охоронних, технічних, технологічних, економічних, фінансових, інформаційно-аналітичних та інших методів, спрямованих на усунення потенційних загроз та створення умов щодо забезпечення ефективного функціонування підприємства відповідно до його цілей та завдань [10, с. 324].

Схожої точки зору дотримуються автори Г. Андрощук та П. Крайнев, на думку яких, економічна безпека підприємства – це стан захищеності життєво важливих інтересів підприємства від внутрішніх та зовнішніх загроз (джерел небезпеки), що формується адміністрацією та колективом підприємства шляхом реалізації системи заходів правового, економічного, організаційного, інженерно-технічного та соціально-психологічного характеру. При цьому автори вважають, що стан захищеності має динамічний характер, а загроза, що походить зсередини підприємства, не менш небезпечна, ніж зовнішня [3, с. 91].

З точки зору М. Войнаренко та О. Яременко, безпека являє собою такий стан суб'єкта господарювання, при якому ефективно функціонують механізми запобігання або зменшення впливу загроз стабільності розвитку та функціонування [11, с. 8].

На думку А. Іванова та В. Шликова, економічна безпека суб'єкта господарювання передбачає створення таких умов його діяльності, за яких забезпечується надійний захист його економічних інтересів від усіх можливих видів загроз [12, с. 5].

З точки зору іншого представника стратегічного підходу, А. Могільного, поняття економічної безпеки підприємства полягає в забезпеченні стану життєдіяльності, при якому реалізуються його основні інтереси, і воно захищено від внутрішніх та зовнішніх загроз і дестабілізуючих чинників [6, с. 167].

Гладченко Т. визначає економічну безпеку підприємства як захищеність життєво важливих інтересів підприємства від внутрішніх і зовнішніх погроз, організація якої здійснюється адміністрацією і колективом підприємства шляхом реалізації системи заходів правового, економічного, організаційного, інженерно-технічного й соціально-психологічного характеру [6, с. 167-168].

У межах підходу до економічної безпеки суб'єкта господарювання як до стану, що визначається впливом зовнішнього середовища, також можна виділити ресурсно-функціональний підхід [1, с. 71].

Прихильники цього підходу вважають, що економічна безпека підприємства являє собою такий стан корпоративних ресурсів (ресурсів капіталу, персоналу, інформації, технології, техніки та устаткування, прав) і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективно їх використання для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного й соціального розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім загрозам [13, с. 466].

Ресурсно-функціональний підхід уникає вживання поняття загрози у визначенні економічної безпеки підприємства, при цьому виділяються функціональні складові економічної безпеки. Цей підхід концентрує увагу на досягненні мети та самому функціонуванні підприємства [4, с. 275].

Колектив авторів у складі Г. Козаченко, В. Пономарьова та О. Ляшенко зазначають, що ресурсно-функціональний підхід має суттєвий недолік, оскільки розглядає економічну безпеку дуже широко: в аспекті адаптації до впливу зовнішнього середовища, в аспекті ресурсної забезпеченості підприємства, в аспекті якості реалізації функцій управління, таких як планування, облік та аналіз. При такому широкому підході втрачається бачення економічної безпеки і вона ототожнюється із самою діяльністю підприємства та її ефективністю [1, с. 72].

Одна з представників ресурсно-функціонального підходу, М. Фоміна, вважає, що економічну безпеку підприємства доцільно ототожнювати зі станом найбільш ефективного використання ресурсів з метою ліквідації загроз та забезпечення ефективного та стабільного функціонування підприємства в поточному та перспективному періодах [14, с. 188].

На думку іншої прихильниці зазначеного підходу, Н. Гічової, економічну безпеку підприємства доцільно розглядати у якості стану, протилежного кризі, який досягається при найбільш ефективному використанні ресурсів підприємства, а також відповідності напряму його розвитку основним тенденціям зовнішнього середовища [15, с. 8].

Покалюк Д. вважає, що економічна безпека підприємства – це стан найбільш ефективного використання ресурсів для запобігання загроз та забезпечення надійності функціонування підприємства сьогодні і в майбутньому, та має безпосереднє відношення до економічного потенціалу підприємства [7, с. 58].

Представники комплексного підходу наголошують на тому, що наявні конкурентні переваги, що обумовлені відповідністю потенціалу і організаційної структури підприємства його стратегічним цілям і завданням, забезпечать йому достатній рівень економічної безпеки [4, с. 276].

Так, В. Белокуров під економічною безпекою підприємства розуміє наявність конкурентних переваг, що обумовлені відповідністю матеріального, фінансового, кадрового, техніко-технологічного потенціалів та організаційної структури підприємства, його стратегічним цілям і завданням [4, с. 275].

Раздина Є. вважає, що економічна безпека підприємства являє собою комплекс заходів, що сприяють підвищенню фінансової стійкості господарчих суб'єктів за умов ринкової економіки, які захищають їх комерційні інтереси від впливу негативних ринкових процесів [5, с. 243].

Представниками комплексного підходу є колектив авторів, до якого входять К. Штайльманн, М. Дряхлов, С. Мочерний, І. Кальман та В. Хартманн, які під економічною безпекою підприємництва розуміють незалежність суб'єктів підприємницької діяльності від недобросовісної конкуренції підприємств-монополістів, не передбачуваних договорами дій підприємств-постачальників і торговельних організацій, від нерациональної економічної і правової політики держави та інших чинників, яка дає змогу привласнювати більшу частину законних прибутків [16, с. 411].

Прихильники ринкового підходу, наприклад, Т. Кузенко, під економічною безпекою підприємства розуміють стан ефективного використання ресурсів і наявних ринкових можливостей, що дозволяє підприємству уникнути внутрішніх і зовнішніх загроз і забезпечує йому стійкий розвиток на ринку відповідно до обраної місії [4, с. 275-276].

Дедуктивний напрямок передбачає, що економічна безпека підприємства полягає у відсутності загрози і створює почуття впевненості.

Так, О. Прокопшина визначає економічну безпеку як стан, вільний від неспокою, що творить почуття певності і полягає у відсутності загрози [4, с. 275-276].

На думку І. Димової, економічна безпека бізнесу – це стабільне функціонування і розвиток господарюючого суб'єкта в поточному та перспективному періоді, коли виключена імовірність нанесення шкоди його фінансовим, матеріальним, інформаційним та інтелектуальним ресурсам [7, с. 59].

Наступним є системний підхід, і одна з його прихильників, С. Дубецька, вважає, що економічна безпека підприємства є певним станом об'єкта в системі його зв'язків з точки зору стійкості (або самовиживання) та саморозвитку в умовах внутрішніх та зовнішніх загроз, непередбачуваних дій і складно прогнозованих факторів. При цьому

можливість збереження властивостей системи економічної безпеки, зокрема, рівноваги та стійкості при мінімізації загроз, забезпечують певні економічні параметри [4, с. 276].

На думку Н. Подлужної, поняття “економічна безпека підприємства” враховує особливості виробничо-економічних систем у ринковій економіці та визначається як стан, при якому економічні параметри дозволяють зберегти головні її властивості, а саме: рівновагу і стійкість при мінімізації загроз [17].

Кримінальний підхід розуміє процес забезпечення економічної безпеки господарюючого суб'єкта у якості протистояння та захисту від економічних злочинів (крадіжки, шахрайства, фальсифікації, промислового шпигунства тощо) [4, с. 276].

Головний представник кримінального підходу, М. Капустін, пропонує таке визначення економічної безпеки: економічна безпека – це кількісна та якісна характеристика економічних властивостей системи з точки зору її здатності до самовиживання і розвитку в умовах дестабілізуючої дії зовнішніх та внутрішніх факторів, які є не передбачуваними [18, с. 45-46].

Силовий підхід до визначення економічної безпеки виходить з того, що забезпечення економічної безпеки підприємства – це передусім захист та збереження його комерційної таємниці. Так, В. Ярочкін зазначає, що головною метою системи безпеки фірми є попередження шкоди її діяльності за рахунок розголошення, витоку та несанкціонованого доступу до джерел конфіденційної інформації і т.п. [2, с. 10-12].

Одним з сучасних підходів у трактуванні сутності економічної безпеки підприємства виступає гармонізаційний підхід, який спрямований на результат, що забезпечує баланс інтересів підприємства та суб'єктів зовнішнього середовища [5, с. 244]. Його представники, Г. Козаченко, В. Пономарьов та О. Ляшенко, у своїх дослідженнях дійшли висновку, що економічну безпеку суб'єкта господарювання доцільно розглядати як практичне використання таких принципів сучасного менеджменту, як своєчасна реакція на зміни в зовнішньому середовищі та бачення підприємства, а також ситуаційного підходу до управління, який визнає важливість швидкості та адекватності реакції, що забезпечують адаптацію підприємства до умов його існування.

Отже, економічну безпеку підприємства вищезазначені автори пропонують розглядати як еволюційний розвиток ситуаційного підходу до управління [1, с. 74].

На думку І. Зайцевої, економічна безпека підприємства – це ступінь гармонізації в часі і просторі економічних інтересів керівництва підприємства з інтересами пов'язаних з ним суб'єктів господарювання в умовах ситуаційного підходу до управління підприємством [7, с. 58].

Аналіз деяких інших існуючих наукових поглядів на поняття економічної безпеки підприємства дозволив виокремити два нові підходи: ієрархічний та узагальнюючий.

Сутність ієрархічного підходу полягає в тому, що економічна безпека суб'єкта господарювання розглядається в ракурсі складового елемента економічної безпеки країни в цілому.

Наприклад, на думку Н. Яценко та С. Михайлюк, економічну безпеку підприємства доцільно розглядати як підсистему національної економічної безпеки і визначати її як економічний стан підприємства, сталий по відношенню до внутрішніх і зовнішніх змін, не пов'язаних з форс-мажорними обставинами [6, с. 169].

Репешко І. зазначає, що економічною безпекою підприємства виступає такий його стан, за якого забезпечується стабільність розвитку підприємства, при цьому автор наголошує, що «економічна безпека держави», «економічна безпека регіону» і «економічна безпека підприємства», є взаємодоповнюючими. Такий підхід, на думку

дослідника, дозволяє підвищити ефективність ієрархічного управління економічною безпекою суб'єктів господарювання [19, с. 3].

Узагальнюючий підхід містить комбінацію багатьох ідей, що властиві різним вищенаведеним науковим підходам. Його представники, А. Шевелєв та О. Шевелєва, зазначають, що економічна безпека підприємства являє собою такий стан господарюючого суб'єкта, коли він, при умові найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів досягає запобігання, послаблення або захисту від суттєвих небезпек та загроз або інших непередбачених обставин, і забезпечує досягнення цілей бізнесу в умовах конкуренції і господарського ризику, а також це шлях досягнення стратегічних цілей бізнесу, забезпечення стійкого інтенсивного розвитку підприємства [7, с. 58].

На думку А. Фалович, доцільно розглядати економічну безпеку підприємства як стан його захищеності від загроз середовища діяльності, спроможність оперативного реагування на зміни в зовнішньому оточенні, що можуть негативно вплинути на його діяльність та вміння пристосовуватися до подій, на які неможливо вплинути, при цьому забезпечуючи стабільність розвитку підприємства [4, с. 276].

Із точки зору О. Груніна, економічна безпека – це стан господарюючого суб'єкта, за якого він при найбільш ефективному використанні корпоративних ресурсів досягає запобігання, послаблення або захисту від існуючих небезпек та загроз або інших непередбачених обставин, і забезпечує досягнення цілей бізнесу в умовах конкуренції та господарського ризику [14, с. 188].

Окрім розглянутого вище, існує ще один варіант класифікації підходів до визначення терміна «економічна безпека підприємства», запропонований М. Домашенко. Автор виділяє такі підходи: 1) економічна безпека як певний стан підприємства (стан ефективного використання ресурсів; стан знаходження стратегічного потенціалу; стан захищеності діяльності підприємства); 2) економічна безпека у вигляді комплексу певних заходів; 3) інші підходи [20, с. 168].

Ігнашкіна Т. та Шатохін А. запропонували класифікувати підходи до визначення сутності економічної безпеки підприємства залежно від об'єкта впливу та відповідно до цілей, що досягаються в результаті.

Залежно від об'єкта впливу автори виділяють три підходи: 1) економічна безпека як стан, пов'язаний з концентрацією на внутрішніх чинниках; 2) результат зосередження на зовнішніх чинниках; 3) забезпечення економічної безпеки як концентрація уваги на всіх подіях фінансово-господарської діяльності підприємства. Залежно від цілей, що досягаються, дослідники пропонують також три підходи: 1) забезпечення економічної безпеки з метою стабільного функціонування підприємства; 2) досягнення економічної безпеки з метою виживання та пристосування; 3) забезпечення економічної безпеки для розвитку та вдосконалення [8].

Виходячи з усіх наведених вище визначень, приймемо власне визначення терміна «економічна безпека». Під економічною безпекою підприємства доцільно розуміти стан захищеності діяльності підприємства від усіх можливих видів потенційних загроз, який досягається за рахунок найбільш оптимального використання його ресурсів, і забезпечує ефективне функціонування підприємства в умовах існуючого конкурентного середовища, не зважаючи на мінливі фактори зовнішнього оточення.

ВИСНОВКИ

Отже, на сьогодні існують різні наукові підходи до визначення сутності економічної безпеки підприємства, більшість із яких є достатньо обмеженими, оскільки враховують лише окремі аспекти та фактори, що стосуються процесу забезпечення економічної

безпеки. Найбільш досконалим будемо вважати узагальнюючий підхід, який починає набувати розповсюдження останнім часом. Тому доцільними є подальші розробки в цьому напрямку, які дозволять при визначенні економічної безпеки враховувати всі можливі аспекти, що стосуються діяльності підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

ЛІТЕРАТУРА

1. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : монографія / Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, О. М. Ляшенко. — К. : Лібра, 2003. — 280 с.
2. Ярочкин В. И. Система безопасности фирмы / В. И. Ярочкин. — М. : Изд-во "Ось-89", 1997. — 192 с.
3. Андрощук Г. А. Экономическая безопасность предприятия: защита коммерческой тайны : монографія / Г. А. Андрощук, П. П. Крайнев. — К. : Изд. Дом "Ин Юре", 2000. — 400 с.
4. Фалович А. Дослідження сучасних напрямків визначення сутності економічної безпеки підприємства / А. Фалович // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2013. — Вип. 1(8). — С. 271—278.
5. Білоус Я. Аналіз підходів до визначення поняття «Економічна безпека підприємства» / Я. Білоус // Економіка. Менеджмент. Підприємництво. — 2011. — № 23(II). — С. 241—247.
6. Мельникова К. Сучасні управлінські підходи до визначення сутності поняття «Економічна безпека підприємства» / К. Мельникова // Економіка Крима. — 2011. — № 4(37). — С. 167—170.
7. Дмитрієв І. А. Визначення сутності економічної безпеки підприємства / І. А. Дмитрієв, К. О. Федотова // Економіка транспортного комплексу. — 2010. — Вип. 16. — С. 55—62.
8. Ігнашкіна Т. Б. Економічна безпека підприємства та її трактування у наукових працях [Електронний ресурс] / Т. Б. Ігнашкіна, А. Л. Шатохін // Матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф. [«Забезпечення економічної безпеки виробничих систем за умов розвитку конкуренції»], 2013. — Режим доступу : http://mev.hnu.com/load/2013/3_zabezpechennja_ekonomichnoji_bezpeki_virobnichikh_sistem_za_umov_rozvitku_konkurenciji/33-1-0-176.
9. Бендиков М. А. Экономическая безопасность промышленного предприятия в условиях кризисного развития / М. А. Бендиков // Менеджмент в России и за рубежом. — 2000. — № 2. — С. 17—30.
10. Доленко Л. Х. Економіка підприємства : навч. посіб. / Л. Х. Доленко, О. В. Горняк. — Одеса : Астропринт, 2001. — 512 с.
11. Мороз О. В. Концепція економічної безпеки сучасного підприємства : монографія / О. В. Мороз, Н. П. Карачина, А. А. Шиян. — Вінниця : ВНТУ, 2011. — 241 с.
12. Иванов А. В. Экономическая безопасность предприятий : [метод. пособ. для руков. предпр.] / А. В. Иванов, В. В. Шлыков. — М. : Выраж-Центр, 1995. — 40 с.
13. Економіка підприємства : підруч. / за заг. ред. С. Ф. Покропівного. — [2-ге вид.]. — К. : КНЕУ, 2001. — 528 с.
14. Дідченко О. І. Підходи до визначення поняття «Економічна безпека підприємства» та роль держави в її формуванні / О. І. Дідченко, А. О. Горпініч // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. — 2012. — Вип. 1. — Т. 1. — С. 186—190.
15. Гічова Н. Ю. Діагностика та підвищення економічної безпеки підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 „Економіка та управління підприємствами” / Н. Ю. Гічова. — Дніпропетровськ, 2010. — 23 с.
16. Економічна енциклопедія : [у 3 т.]. / [відп. ред. С. В. Мочерний]. — К. : Видавничий центр «Академія», 2000. — Т. 1 : Абандон – Концентрація виробництва. — 2000. — 864 с.
17. Подлужна Н. О. Організація управління економічною безпекою підприємства [Електронний ресурс] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.01 „Економіка, організація і управління підприємствами” / Н. О. Подлужна. — Донецьк, 2003. — Режим доступу : http://librar.org.ua/sections_load.php?s=business_economic_science&id=4346.
18. Капустин Н. Экономическая безопасность отрасли и фирмы / Н. Капустин // Бизнес-Информ. — 1999. — № 11—12. — С. 45—47.

19. Репешко І. В. Стратегія розвитку економічної безпеки підприємств машинобудування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 „Економіка та управління підприємствами” / І. В. Репешко. — Харків, 2009. — 20 с.
20. Домашенко М. Д. Аналіз наукових підходів до визначення поняття економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств / М. Д. Домашенко // Маркетинг і менеджмент інновацій. — 2011. — № 3. — Т. 1. — С. 167—172.

REFERENCES

1. Kozachenko, H.V., Ponomar'ov, V.P. and Lyashenko, O.M. (2003), *Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: sutnist ta mekhanizm zabezpechennia* [The economic security of the enterprise: the nature and mechanism to ensure], monograph, Libra, Kyiv, Ukraine.
2. Yarochkin, V.I. (1997), *Sistema bezopasnosti firmy* [Security System Company], Izdatelstvo "Os-89", Moscow, Russia.
3. Androschuk, G.A. and Kraynev, P.P. (2000), *Ekonomicheskaya bezopasnost predpriyatiya: zaschita kommercheskoy tayny* [Economic security: protection of trade secrets], monograph, Izdatelskiy Dom "In Yure", Kyiv, Ukraine.
4. Falovych, A. (2013), "The study of modern trends defining the essence of economic security", *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava*, Iss. 1(8), pp. 271-278.
5. Bilous, Ya. (2011), "Approaches to the definition of "economic security company"", *Ekonomika. Menedzhment. Pidpriemnytstvo*, no. 23(II), pp. 241-247.
6. Melnykova, K. (2011), "Modern management approaches to defining the essence of the concept of "economic security company"", *Ekonomika Kryma*, no. 4(37), pp. 167-170.
7. Dmytriiev, I.A. and Fedotova, K.O. (2010), "Determining the nature of economic security", *Ekonomika transportnoho kompleksu*, Iss. 16, pp. 55-62.
8. Ignashkina, T.B. and Shatokhin, A.L. (2013), "The economic security of the company and its interpretation in scientific papers", *Zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky vyrobnychkh system za umov rozvytku konkurentsii*. Materialy X Mizhnarodnoi naukovy-praktychnoi konferentsii [Ensuring economic security production systems under conditions of competition. Materials X Intern. scientific-practical.conf.], available at: http://mev.hnu.com/load/2013/3_zabezpechennja_ekonomichnoji_bezpeki_v_irobnichikh_sistem_za_umov_rozvitku_konkurenciji/33-1-0-176 (access February 1, 2014).
9. Bendikov, M.A. (2000), "Economic security of industrial enterprise in conditions of crisis development", *Menedzhment v Rossii i za rubezhom*, no. 2, pp. 17-30.
10. Dolenko, L.Kh. and Horniak, O.V. (2001), *Ekonomika pidpriemstva* [Business Economics], tutorial, Astroprint, Odesa, Ukraine.
11. Moroz, O.V., Karachyna, N.P. and Shyian, A.A. (2011), *Kontseptsiia ekonomichnoi bezpeky suchasnoho pidpriemstva* [The concept of economic security of the modern enterprise], monograph, VNTU, Vinnytsia, Ukraine.
12. Ivanov, A.V. and Shlykov, V.V. (1995), *Ekonomicheskaya bezopasnost predpriyatiy* [Economic security companies], method. benefits. for business managers, Virazh-Tsentr, Moscow, Russia.
13. Pokropuvnyi, S.F. (2001), *Ekonomika pidpriemstva* [Business Economics], textbook, KNEU, Kyiv, Ukraine.
14. Didchenko, O.I. and Horpinich, A.O. (2012), "Approaches to the definition of "economic security company" and the state's role in its formation", *Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti*, Iss. 1, vol. 1, pp. 186-190.
15. Hichova, N.Yu. (2010), "Diagnosis and increase economic security", Thesis abstract for Cand. Sc. (Economy), Dnipropetrovsk, Ukraine.
16. Mochernyi, S.V. (2000), *Ekonomichna entsyklopediia* [Economic Encyclopedia], Vol. 1, Vydavnychiy tsentr «Akademii», Kyiv, Ukraine.
17. Podluzhna, N.O. (2003), "Management Organisation Economic Security Company" Thesis abstract for Cand. Sc. (Economy), Donetsk, Ukraine, available at: http://librar.org.ua/sections_load.php?s=business_economic_science&id=4346 (access February 1, 2014).
18. Kapustin, N. (1999), "Economic security industries and firms", *Biznes-Inform*, no. 11-12, pp. 45-47.